

ALİ

PAŞA. 'ALÎ PAŞA, HADİM (? — 1557), yanyalı bir arnavuttur (krş. Iorga, *Gesch. d. Osm. Reich.*, III, 37 ; Busbecq, *Türk mektup.*, s. 156). Rumeli kethüdalığından sancak beyliği ile ayrılmış, 1537 (9 44) de Diyarbekir valisi olmuş ; fakat üç sene sonra, azledilmiştir. 1551 (959) de, Kasım Paşa'nın yerine, Budin beylerbeyi olduktan sonra, Macaristan 'in fethedil-mesinde çok faal bir rol oynamıştır. Rumeli beylerbeyi Sokullu Mehmed ve Serdar Ahmed Paşa lar ile iş birliği yaparak, muvaffakiyete erıştirdiği 1552 seferlerinde, evvelâ, başlarında kalenin eski muhafızı Toth Mihâly 'nin bulunduğu, haydular1 tarafından muhasara edilen, Se-gedin (Szeged) sancağı beyi Mihal-zade Hızır Bey 'in, serhatlerden topladığı yeniçeriler ile, imdadına koşmuş ve, muhasayı terkederek kendisini karşılayan, adeden faik düşmanı ağır bir mağlûbiyete uğratmıştır (krş. *Peçevt*, I, 288 v.d.). Bu muvaffakiyet haberi serdar vasıtası ile padişaha arzedilmiş, padişah da bundan memnun olarak, kılıç ve kaftan ihsan etmek suretiyle, ona teveccüh göstermişti. Sonra, düşmanın bâzı tecavüzü ve bir kısım türk ümerasını, ahde mugayir olarak, şehit etmesi üzerine bunların intikamını almaya karar vererek, kolaylık ile Vesprim (Ves-zprem, Weissbrunn) 'i almış (nisan 1552), Ahmed Paşa 'nın Tamşvar (Temesvâr) muhasarasına başladığı vakit de, Dregely kalesini zaptetmek üzere, Budin 'i terketmişti. Bu kale kumandanı Szondy György 'nin kahramanca müdafaası (bk. Szekfü, III, 60), Ali Paşa'nın cesareti, azmi ve askerî mahareti karşısında, bir semere vermemiş, kale zaptedildiği vakit ise, paşa, bu mağlûp fakat kahraman düşmanı defnettirmek ve mezarının üzerine bir mızrak

ve bayrak diktirmek sureti ile, bir hürmet eseri göstermiştir. Müteakiben bu civardaki bir çok kaleleri, Szecseny, Hollökö, Skg, Gyarmat, Buják '1, zapt ve Avusturya kuvvetleri kumandanı Erasmus Teufel 'in idaresi altındaki düşman ordusunu da Palâst

1 O zaman Macaristan 'da bulunan ve bâzan çapulculuk yapan bir nevi milis kuvvetinin taşıdığı addır. Bunlar, XVII. asır başında, Erdel beyi Bocskay İstvan tarafından, Debrecen mmtakasına yerleştirilmişlerdir. ovasında ağır bir mağlûbiyete uğrattı (11 ağustos 1552). Vaç (Vâc) peskoposunun maktul ve bizzat Teufel 'in de, diğer bir kumandan olan Pallavicini ile birlikte, esir düştüğü bu harp Mohaç 'tan beri türk ve artık avusturyalı kumandanlar idaresi altında harp eden, macar kuvvetleri arasında ilk büyük çarpışma idi (krş. Szekfü, III, 60). Bundan sonra Ali Paşa Solnok (Szolnok) kalesini muhasaraya başlamış, Tamşuvar '1 zapta muvaffak olan Ahmed Paşa da, kendisine mülâki olduktan sonra, bu kaleyi fetih ve birlikte Eğri (Eđer, Erlau) üzerine yürümüşlerdir. Ali Paşa, gerek askerî gerek iktisadî bakımdan, ehemmiyetli olan Eğri kalesini zapt ile bu mıntakayı kendi eyaletine ilhak etmek istemiş ve serdara da, bu işi kolay göstermek sureti ile, fikrini kabul ettirmişti (krş. Hammer, V, 51). Fakat, kırk beş günlük muhasaradan sonra, buna muvaffak olunamaya-rak, geri dönülmüş ve serdar da, kendisini böyle bir muvaffakıyetsizliğe ve hacâlete sürüklediği için, Ali Paşa yi muahaze etmişti. Bunun üzerine Ali Paşa gözden düşmüş, Budin valiliğini Tuygun Paşa 'ya terketmiştir. Kanunî 'nin İran seferine (1554 = 961), Karaman beylerbeyi olarak, iştirakten ve Gürcüstan hudutlarında bir çok yararlıklar gösterdikten (krş. Ali, *Kunh al-ahbar*, basılmamış kısımlar, Üniver. kütüp.,

türk. yazm., nr. 2292 ; Mustafa Nişancı Celâl-zade, *Tabakât al-mamâlik fi daracât al-masâ-lik*, Üniver. kütüp., türk. yazm., nr. 1584) sonra, bilâhare gene Budin beylerbeyiliğine tayin (şubat "556) ve o havalinin emniyetini tehdid ve bir çok çapulculuk ve baskın hareketine (krş. Ali Paşa 'nın Pallavicini ve Komârom kumandanına gönderdiği mektuplar, *A Bud. bas. magy. nyelv. level.*, s. 5 v.dd.) merkez teşkil eden, Siget (Sziget) kalesinin zaptına memur edilmiştir. Kaleye ilk hücumda (mayıs 1556) muvaffak olmadığı gibi, macar büyüklerinden Nâdasdy Tamâs in bir kısım avusturyalı ve macar kuvveti ile muhasaraya teşebbüs ettiği Baboça (Babocsa) kalesini de kurtaramamış, bilâkis Rinya ırmağı kenarında vuku bulan çarpışmada mağlûp olmuştur (temmuz 1556). Tekrar Siget muhasarasına koyuldu ise de, artık kuvvetleri azaldığı için, bir netice alamayarak Budin e dönmüştür. Çok geçmeden de, bu muvaffakı-yetsizliklerin verdiği teessürden (krş. Hammer, VI, 114; Busbecq, *Türk mek.*, s. 158), vefat etti (şubat 1557).

Ali Paşa hadımdı, çirkindi; fakat çok cesur ve büyük bir askerî kudret sahibi idi. Ferdinad 'in elçilerine macarları kılıç ve tüfek ile değil, baston ve değnek ile itaat altına almak istediğini söylemişti. Alicenaptı ve musikiyi fazla severdi (krş. Takâts, *Rajzok*, I, 114, 313, 425).

ÂLİ PAÇA. 333

Çatalca 'da bir camii ve diğer bâzı yerlerde medreseleri vardır (bk. *Arşiv kılavuzu*, I, 37).

B i b l i y o g r a f y a : Âli, *Kunh al-ahbâr*, IV

(tabedilmemiş kısım, Üniver. kütüp., türk. yazm., nr. 2292) ; Peçevî, *Târih* (İstanbul, 1283), I, 36, 288 v.d., *tür. yer.*; Mehmed Maz-har Fevzi, *Habar-i sahih*

(İstanbul, 1293), V, 205 v.dd., 210 v.d.; Mehmed Süreyya, *Sicill-i 'oşmâni* (İstanbul, 1311), III, 498; *Arşiv kılavuzu* (Topkapı sarayı), İstanbul, '937ı I) 37! *A budai basâk magyar hyelvü levelezese*, 1553—1589 (Budapest, 1915 ; tertip edenler Takâts Sandor, Eckhart Ferene, Szek fü Gyula), s. 5 v.d.; Busbecq, *Türk mektupları* (türk. trc. Hüseyin Cahid Yalçın), İstanbul, 1939, s. 156 v.dd.; Takâts Sândor, *Rajzok a török vilâgbol*, Budapest, 1915; Hö-man-Szekfü, *A Magyar Történet*, Budapest, 1939, III, 60 ; Hammer, *Histoire de l'Empire Ottoman*, (Paris, 1836), III, 21, 107 v.dd.; Zinkeisen, *Gesch. d. Osm. Reich.* (Gotha, 1856), I—VII, bk. fihrist; Iorga, *Gesch. d. Osm. Reich.* (Gotha, 1910), III, 37, 40, 42, 43, 51, 52. (TAYYÎB GÖKBİLGİN.)